

Sygn. akt *I ACa 1442/16*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Mikołaj Tomaszewski (spr.)

Sędziowie: SA Mariola Głowacka

SA Ewa Staniszevska

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2017 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **T. L.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Zakładu (...) W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 18 sierpnia 2016 r. sygn. akt XII C 1848/15

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II w ten tylko sposób, że kwotę zasądzoną od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej obniża do 120 zł;**
- 2. w pozostałym zakresie apelację oddala;**
- 3. zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

Mariola Głowacka Mikołaj Tomaszewski Ewa Staniszevska

UZASADNIENIE

Powód T. L. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Dyrektora Zakładu(...)W. zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w wysokości 80.000 złotych z odsetkami ustawowymi od daty doręczenia pozwu pozwanemu.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 18 sierpnia 2016r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo oraz nie obciążył powoda kosztami sądowymi, natomiast zasądził od niego na rzecz Skarbu Państwa (Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa) kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że powód Zakładzie (...) W. odbywa karę pozbawienia wolności od dnia 21 lipca 2011 roku do chwili obecnej. Z notatki służbowej sporządzonej przez instruktora działu ewidencji Zakładu(...) we W. dnia 17 maja 2016 roku wynika, że powód był w okresie od 21 lipca 2011 roku do czasu sporządzenia notatki służbowej przenoszony do różnych cel i w każdym przypadku zapewniona mu była norma trzech metrów kwadratowych na osobę. Cele te były zasiedlone przez różną ilość więźniów, były to kolejno cele dwuosobowe, w okresie od 24 stycznia 2012 roku do 19 lutego 2012 roku, czyli przez okres krótszy niż miesiąc była to cela pięciosobowa. Następnie w każdym przypadku powód przebywał w celi dwuosobowej i zapewniona została wspomniana już norma, przysługująca więźniowi w okresie odbywania kary pozbawienia wolności, dotycząca powierzchni przypadającej na niego w celi więziennej. Powód składał skargi na oddzielenie go od innych więźniów w okresie odbywania kary pozbawienia wolności, jednak z decyzji komisji penitencjarnej, które znajdują się w poświadczonych kserokopiach na kartach 66-68 wynika, że powód został przez tę komisję skierowany do odbywania kary w warunkach R-IZ-recydywista penitencjarny-zakład karny typu zamkniętego, system zwykły. W kolejnych decyzjach ta kwalifikacja pozwanego była utrzymywana. Z odpowiedzi na skargi powoda z 18 września 2015 roku i 5 listopada 2015 roku wynika, że powód został rzeczywiście oddzielony od innych więźniów i funkcjonował w warunkach izolacji penitencjarnej ze względu na negatywny wpływ na atmosferę i wymuszanie od innych osadzonych wpłat na swoje konto. Jednak Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w P. zapewnił, że mimo to powodowi jest indywidualnie umożliwiony udział we wszelkiego typu zajęciach kulturalno-oświatowych, sportowych, spacerach, mszach świętych. Może też brać udział w tak zwanych widzeniach dozorowanych i odbywać wszelkie praktyki religijne, jakie przez powoda są oczekiwane. Wniosek, że bez jakiegokolwiek przyczyny w stosunku do powoda zastosowano izolację jest nietrafny, bowiem pilnowanie konkretnego więźnia, zapewnienie mu jednoosobowej celi i zapewnienie tej izolacji przez dłuższy okres wiąże się ze zwiększoną pracą i staraniami ze strony personelu Zakładu Karnego i oczywiste jest, że Dyrektor Zakładu (...) W. nie podjąłby decyzji o takiej izolacji i oddzieleniu powoda od innych więźniów, gdyby nie było jakichś poważnych przyczyn, które taką izolację uzasadniały. W związku z tym Sąd Okręgowy uznał za wiarygodne informacje, że powód odnosił się niewłaściwie w stosunku do innych więźniów i podejmował działania polegające na wymuszaniu od nich wpłat pieniędzy na jego konto, co było przyczyną podjęcia wskazanych kroków. Działanie Zakładu Karnego, który ma obowiązek zapewnić wszystkim więźniom bezpieczeństwo i prawidłowy sposób odbywania kary wykonania pozbawienia wolności, nie było bezprawne.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne.

Przesłankami odpowiedzialności przewidzianymi w artykule 24 § k.c. są naruszenie dobra osobistego oraz bezprawność działania osoby naruszającej dobro osobiste, przy czym dla udzielenia ochrony niezbędnym jest zaistnienie wszystkich tych przesłanek równocześnie.

Przesłanka bezprawności działania jest przesłanką konieczną do udzielenia ochrony zarówno niemajątkowej jak i majątkowej przewidzianej w komentowanym przepisie. Przesłanka bezprawności działania ujmowana jest w prawie cywilnym szeroko. Przyjmuje się mianowicie, że bezprawne jest każde działanie sprzeczne z normami prawnymi, a nawet z porządkiem prawnym oraz z zasadami współżycia społecznego. Przepis artykułu 24 kodeksu cywilnego określa domniemanie bezprawności działania naruszającego czyjeś dobro osobiste. Domniemanie bezprawności, które ustanowił ustawodawca w artykule 24 kodeksu cywilnego zwalnia jedynie stronę domagającą się ochrony dobra osobistego od wykazania, że działania naruszające cudze dobro osobiste było bezprawne. Nie zwalnia natomiast osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony od wykazania, że do naruszenia jego dobra osobistego doszło czy to na skutek działania, czy też zaniechania osoby naruszającej dobro osobiste. Dobra osobiste korzystają z ochrony majątkowej w ten sposób, że zgodnie z artykułem 24 § 1 kodeksu cywilnego osoba, której dobro osobiste zostaje naruszone może żądać na zasadach przewidzianych w kodeksie cywilnym zadośćuczynienia pieniężnego od osoby, która dopuściła się naruszenia. Dochodzenie zadośćuczynienia pieniężnego nie jest zależne od rodzaju naruszonego dobra osobistego, ani też od rodzaju żądanej i udzielonej ochrony niemajątkowej. Ewentualną podstawą prawną odpowiedzialności pozwanego jest artykuł 417 § 1 k.c. Przesłanką odpowiedzialności Skarbu Państwa w oparciu o ten artykuł jest bezprawne działanie lub zaniechanie danej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa oraz szkoda i związek przyczynowy między danym zachowaniem a szkodą. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy zobowiązany

był do zbadania, czy zachowanie pozwanego, czyli Skarbu Państwa - Dyrektora Zakładu (...) W., ustalone na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego naruszyło konkretne dobra osobiste powoda. Podstawą rozstrzygnięcia były dowody przedstawione przez strony, o ile były przydatne dla rozstrzygnięcia sprawy i ustalenia stanu faktycznego. Dowodami tymi były dokumenty zawarte w aktach niniejszej sprawy, bowiem żadna ze stron nie zgłosiła wniosku o przeprowadzenie dowodu z jakichkolwiek świadków. W przedmiotowej sprawie pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Zakładu (...)W. zaprzeczył jakoby w jakikolwiek sposób naruszył dobra osobiste powoda. W związku z tym, to powód powinien wykazać jakimi konkretnymi zachowaniami, bądź brakiem takich zachowań, pozwany naruszył jego dobra osobiste. Zbadaniu podlegało też zachowanie powoda pod kątem przestrzegania przez niego prawa i zasad współżycia społecznego w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności i możliwość zastosowania zgodnie z wnioskiem pozwanego artykułu 5 k.c. Postępowanie dowodowe jednoznacznie wskazało, że nie zostały naruszone dobra osobiste powoda. Ze strony pozwanego brak jest bezprawnego działania. Izolacja powoda od innych więźniów, w tym niepełna możliwość uczestniczenia w jakichś zajęciach, czy ograniczona w pewnym zakresie możliwość praktyk religijnych jest uzasadniona zachowaniem wcześniejszym powoda w stosunku do innych więźniów. Sąd Okręgowy uznał, że mimo takiej izolacji, powód jako osoba fizyczna ma kontakt z innymi ludźmi. Są to kontakty z funkcjonariuszami Zakładu Karnego, kontakt z księdzem lub pastorem, jeżeli powód jest z wyznania protestantem, a także ewentualny kontakt z rodziną, bowiem w stosunku do powoda nie ma zakazu widzeń z osobami odwiedzającymi. Fakt, że powodowi brak jest pieniędzy, nie ma podstaw do przyjęcia, że może brak pieniędzy wywołać u powoda zaburzenia równowagi i zaburzenia jakieś emocjonalne. Powód ma w Zakładzie Karnym zapewnione pełne utrzymanie, dach nad głową, więc brak jest podstaw do przyjęcia, że takie zaburzenia obiektywnie mogłyby u niego wystąpić. Odgrodzenie powoda od innych więźniów jest ściśle uzasadnione zachowaniem wcześniejszym powoda w stosunku do nich i pozwany ma wręcz obowiązek tą izolację na jakiś czas zastosować, aby bezpieczni byli więźniowie, z którymi powód się stykał i aby nie były od nich wymuszane pieniądze i by nie musieli oni znosić innych nieakceptowanych przez siebie zachowań powoda. Sąd Okręgowy uznał też, że izolacja była nie tylko wywołana przez działanie pozwanego, ale była też spowodowana konkretnymi zachowaniami powoda opisanymi powyżej. Zgodnie z artykułem 5 kodeksu cywilnego nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Oddalając powództwo Sąd Okręgowy zastosował artykuł 5 k.c. jako podstawę uzupełniającą, bowiem powód ewidentnie zachowywał się w stosunku do innych więźniów niewłaściwie, naruszając zasady współżycia społecznego. Izolacja jest tego konsekwencją i w związku z tym ewentualne naruszenie dóbr osobistych wskazanych przez powoda, będące u niego subiektywnie efektem tej izolacji nie korzysta z ochrony. Biorąc pod uwagę te wszystkie oceny i wywody Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem powód nie wykazał bezprawnych zachowań, czyli zarówno działań jak i zaniechań pozwanego przez które dobro osobiste powoda ewentualnie mogłyby zostać naruszone, a także w swoim zachowaniu w stosunku do innych więźniów spowodował opisane w pozwie działania pozwanego. Biorąc to pod uwagę Sąd Okręgowy w punkcie pierwszym oddalił powództwo w całości. W postanowieniu Sądu Apelacyjnego z 8 lutego 2016 roku powód został zwolniony od kosztów sądowych w całości. Nie było podstaw do zmiany tego postanowienia, bowiem powód odbywał długotrwałą karę pozbawienia wolności, nie zmieniła się jego sytuacja majątkowa i rodzinna i nawet jeżeli podjął jakąś pracę w Zakładzie Karnym, to wynagrodzenie nie jest na tyle znaczne, aby umożliwić mu zapłacenie kosztów sądowych w dość znacznej kwocie. W punkcie drugim wyroku, Sąd obciążył powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego w kwocie 3600 złotych realizowanego w niniejszym postępowaniu przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Podstawę prawną rozstrzygnięcia w tym zakresie stanowił artykuł 98 § 1 i 3 kodeksu postępowania cywilnego, artykuł 99 kodeksu postępowania cywilnego w związku z paragrafem 6 punkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, rozporządzenie to opublikowane jest w Dzienniku Ustaw, numer 163, pozycja 1348. Podstawą orzeczenia o kosztach jest też artykuł 11 ustęp 3 ustawy z 8 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Powód przegrał spór w całości, a zatem zobowiązany jest zwrócić poniesione przez pozwanego koszty zastępstwa procesowego. Sąd Okręgowy uznał, że brak jest podstaw do odstępowania od tej zasady. Powód decydując się na wytoczenie kolejnego już procesu i to o kwotę 80000 złotych, która nie jest adekwatna do nawet do wskazanego przez niego w pozwie naruszenia dóbr osobistych, powinien mieć świadomość wszystkich tego konsekwencji, w tym także

świadomość, że może być obciążony kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej w przypadku przegrania sprawy.

Fakt pozbawienia wolności nie stanowi podstawy do uznania, że zachodzi szczególny przypadek w rozumieniu artykułu 102 kodeksu postępowania cywilnego uzasadniający nieobciążanie strony przegrywającej kosztami. Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód, który wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie na jego rzecz zadośćuczynienia w kwocie 150.000zł ewentualnie uchylenie tego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Sąd Okręgowy na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, ocenionego bez przekroczenia granic określonych treścią art. 233§1 kpc dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych oraz trafnie określił ich prawne konsekwencje. Ustalenia te oraz ich prawną ocenę – z zastrzeżeniem dotyczącym jedynie rozstrzygnięcia o wysokości kosztów zastępstwa procesowego - Sąd Apelacyjny podziela, przyjmując je jako własne.

Należy mieć na uwadze, że w postępowaniu apelacyjnym powód nie może rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami.

Bezskuteczne było zatem rozszerzenie w apelacji żądania pozwu do 150.000zł zamiast dochodzonych przed Sądem Okręgowym 80.000zł.

Niezasadny jest zarzut apelacji jakoby sędzia, który wydał zaskarżony wyrok winien być wyłączony od rozpoznania sprawy ponieważ Sąd Apelacyjny zmienił wydane przez tego sędziego postanowienie oddalające wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych.

Przepisy procedury cywilnej nie uzasadniają bowiem wyłączenia sędziego od dalszego prowadzenia sprawy z uwagi na to, że wydane przez tego sędziego postanowienie w kwestii wpadkowej zostało zmienione przez Sąd II instancji.

Nie zachodzą podstawy do kwestionowania dokonanej przez Sąd Okręgowy oceny dołączonej do akt pisma zawierającego porady prawne udzielone powodowi przez M. S. z Kliniki (...) Wydziału Prawa i Administracji (...) M. K. w T. (k. 47-49).

Rację ma bowiem Sąd Okręgowy, że ten dokument prywatny nie jest dowodem, w oparciu o który można by dokonać ustaleń w niniejszej sprawie.

Moc dowodową tego dowodu określa art. 245 kpc, zgodnie z którym dokument prywatny sporządzony w formie pisemnej albo elektronicznej stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie.

Brak jest podstaw do kwestionowania stanowiska Sądu Okręgowego co do przyjęcia, że powód nie wykazał bezprawnego naruszenia dóbr swoich dóbr osobistych przez pozwanego.

Skarżący zarzuca jakoby bezprawne były praktyki pozwanego, który podjął działania mające na celu odseparowanie pozwanego od innych osadzonych.

Pozwany nie kwestionował, że dla zapewnienia właściwej atmosfery w oddziale mieszkalnym podjęto decyzję o zmianie miejsca zakwaterowania powoda oraz takim uregulowaniu sposobu udziału powoda w zajęciach kulturalno-oświatowych, sportowych, spacerach Mszach Ś., by zajęcia te powód odbywał indywidualnie.

Wynikało to z faktu, że powód negatywnie oddziaływał na atmosferę funkcjonowania populacji osadzonych m.in. poprzez wymuszanie od nich wpłat na swoje konto(k. 69-70).

W ten właśnie sposób powodowi zapewniono udział także we Mszy Ś. w dniu 16.08.2015r. i niezasadny jest zarzut, że powód nie miał możliwości uczestnictwa w tym akcie religijnym.

Rację ma pozwany argumentując, że na administracji zakładu karnego spoczywa obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa innym osadzonym, którzy byli dotknięci takimi zachowaniami powoda.

Takim właśnie założeniem - a nie zamiarem szykanowania powoda - kierowała się administracja więzienna.

W niniejszej sprawie nie ma podstaw do przypisania dyrektorowi zakładu karnego intencji poniżenia czy szykanowania powoda przy podejmowaniu wskazanych decyzji.

Niezasadny jest zarzut apelującego, że pozwany nie poinformował go o przyczynach podjęcia takich kroków, gdyż pozwanemu doręczono m.in. pisma Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w P. z 5.11.2015r. i oraz pisma Zakładu (...) (...)09.2015r., w których zawarte były stosowne wyjaśnienia i pouczenia.

Sąd Apelacyjny zwraca także uwagę na przyjęty w orzecznictwie pogląd, zgodnie z którym w sprawie o naruszenie dóbr osobistych skazanego sąd nie może oceniać, czy dyrektor zakładu karnego, odmawiając skazanemu przysługujących mu uprawnień, działał w sposób bezprawny (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2012 r., sygn. akt IV CSK 276/11, OSNC rok 2012, nr 9, poz. 107). W uzasadnieniu tego stanowiska Sąd Najwyższy zauważył, że przysługujące osobom odbywającym karę pozbawienia wolności uprawnienia i ulgi określone w kodeksie karnym wykonawczym mają wprawdzie podstawę w prawach i wolnościach przyznanych wszystkim obywatelom w Konstytucji i przewidzianych także w art. 23 KC, jednakże przepisy Kodeksu karnego wykonawczego przewidują szczególną drogę do dochodzenia ochrony praw skazanych określonych w tym kodeksie. Zgodnie z art. 7 i 34 KKW, skazany może zaskarżyć do sądziego penitencjarnego oraz do sądu penitencjarnego decyzje wydane m.in. przez dyrektora zakładu karnego z powodu ich niezgodności z prawem. W tym trybie następuje zatem stwierdzenie, czy decyzja dyrektora zakładu karnego o pozbawieniu skazanego jakiegoś przysługującego mu uprawnienia była zgodna z prawem. W tym trybie następuje także badanie merytorycznej zasadności takich decyzji, które są wydawane w celu zapewnienia bezpieczeństwa i realizacji zadań wychowawczo-resocjalizacyjnych ciążyących na administracji zakładu karnego.

W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał nadto, że do oceny, czy dyrektor zakładu karnego, odmawiając przyznania skazanemu określonego w przepisach kodeksu karnego wykonawczego uprawnienia, działał zgodnie z prawem, uprawniony jest sędzia lub sąd penitencjarny w razie odwołania się skazanego od decyzji dyrektora lub podjęcia działania z urzędu. Dopuszczenie badania tych kwestii przez sąd w sprawie o naruszenie dóbr osobistych skazanego oznaczałoby nie tylko dopuszczenie dwutorowości postępowania sądowego w zakresie nadzoru nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności, lecz także prowadziłoby do pozbawienia znaczenia przyjętego przez ustawodawcę trybu postępowania oraz oddziaływania sądziego i sądu penitencjarnego na skazanego osadzonego w zakładzie karnym.

Gdyby skazany, pozbawiony przez dyrektora zakładu karnego pewnych uprawnień przewidzianych w kodeksie karnym wykonawczym, mógł - bez zaskarżenia takiej decyzji w trybie przewidzianym w tym kodeksie - skutecznie dochodzić ochrony bezpośrednio przed sądem cywilnym w procesie o naruszenie dóbr osobistych, to przewidziany i uregulowany w kodeksie karnym wykonawczym tryb postępowania penitencjarnego nie tylko nie mógłby spełniać funkcji zakładanych przez ustawodawcę, lecz w istocie straciłby rację bytu.

Sąd Apelacyjny z urzędu wziął natomiast pod uwagę, że Sąd Okręgowy naruszył § 11 ust. 1 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z dnia 28 września 2002 r. przez jego niezastosowanie w niniejszej sprawie.

Niniejsza sprawa jest sprawą o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania w rozumieniu § 11 ust. 1 pkt 25 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z dnia 28 września 2002 r.

Właściwa stawka minimalna kosztów zastępstwa prawnego zgodnie z powołanym przepisem wynosi 120zł.

Tylko takiej kwoty z tytułu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem Okręgowym mogła domagać się Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa(obecnie Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej).

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny z mocy art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten tylko sposób, że kwotę zasądzoną od powoda na rzecz Skarbu Państwa Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej obniżył do 120 zł.

W pozostałym zakresie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu w instancji odwoławczej znajdowało oparcie w art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz w zw. z § 8 ust. 1 pkt 26 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (w istotnym dla sprawy brzmieniu pierwotnym) i art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej

Ewa Staniszevska Mikołaj Tomaszewski Mariola Głowacka

--	--	--